

*Mokomasis seminaras „KIMINŲ IR KITŲ AUKŠTAPELKĖMS BŪDINGŲ AUGALŲ
ĮKURDINIMAS IŠEKSPLOATUOTŲ DURPYNŲ REKULTIVAVIMUI. LIETUVOS IR UŽSIENIO
PATIRTIS“ 2021 lapkričio 11 d.*

Dr. Leonas Jarašius
Dr. Jūratė Sendžikaitė
Nerijus Zableckis

Pelkės – labai vertingos ir pažeidžiamos gamtinės buveinės

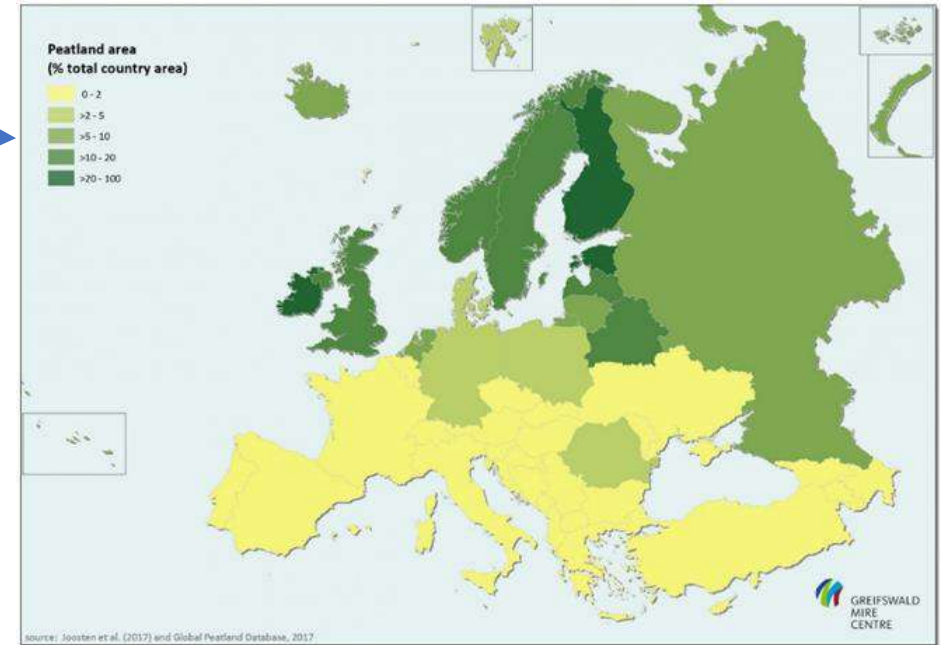
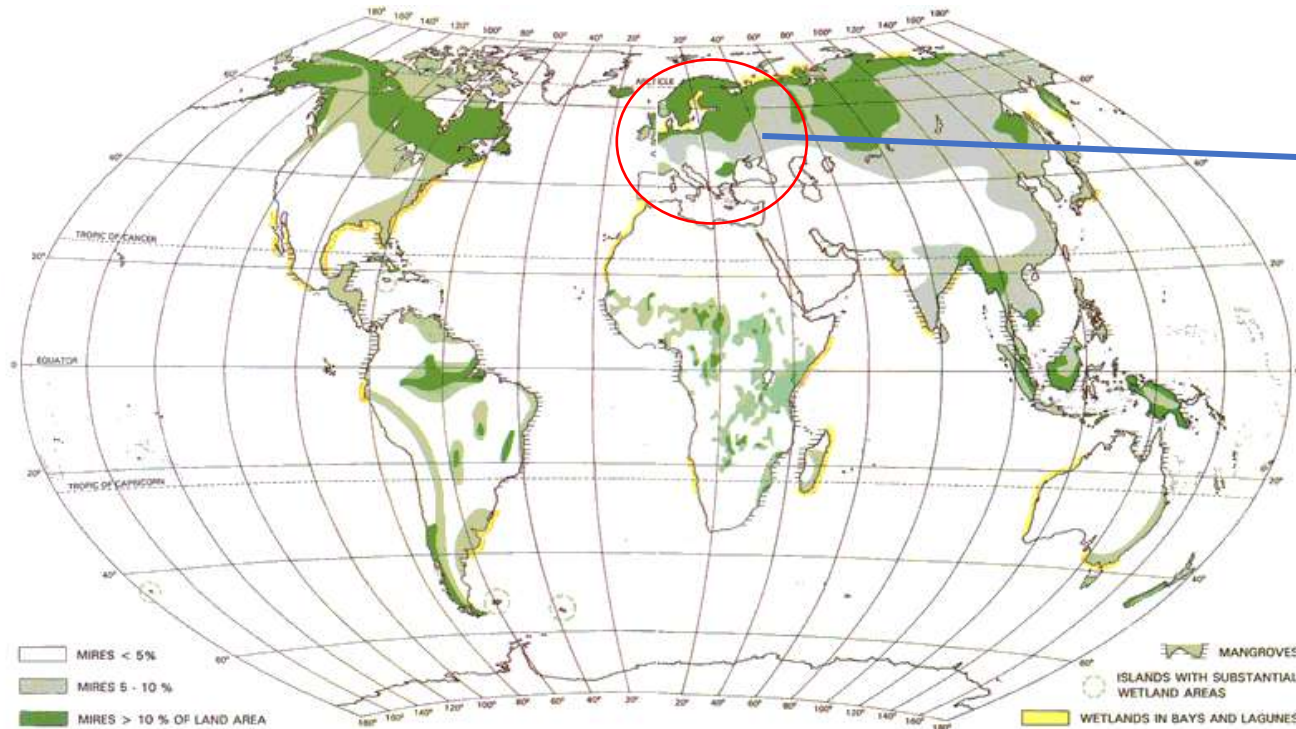
Pelkių apsauga ir jų atkūrimas mums svarbūs:

- biologinės įvairovės išsaugojimui;
- klimato reguliavimui (anglies dioksido absorbcija, organinės anglies kaupimas);
- gėlo vandens valymui (gerina vandens kokybę bei akumuliuoja biologiškai pasyvius teršalus, ypač intensyvios žemdirbystės regionuose) ir kaupimui (potvynių, sausrų ir durpynų gaisrų prevencijai);
- dirvos erozijos ir durpių klodo suslūgimo prevencijai;
- vertingų atsinaujinančių gamtinių išteklių, kuriuos galima naudoti energetinėms reikmėms, pašarų, statybinių medžiagų gamyboje, maisto ir farmacijos pramonėse, amatininkystėje ir kt., tiekimui;
- vietos orų formavimui (mažina oro temperatūros svyravimus, didina oro drėgnumą ir rūkų tikimybę, valo orą);
- estetiniu, rekreaciniu, sveikatinimo, mokslo ir kt. požiūriais.

Pelkės Pasaulyje

H. Joosten, D. Clarke, 2002

- Nors pelkės teužima 2-3 % pasaulio sausumos, tačiau manoma, kad jose sukaupta apie 30 % pasaulio anglies išteklių.
- Pasaulyje pelkės užima 4 mln km²;
- 3,46 mln. km² (87%); borealinėse ir subarktinėse zonose.

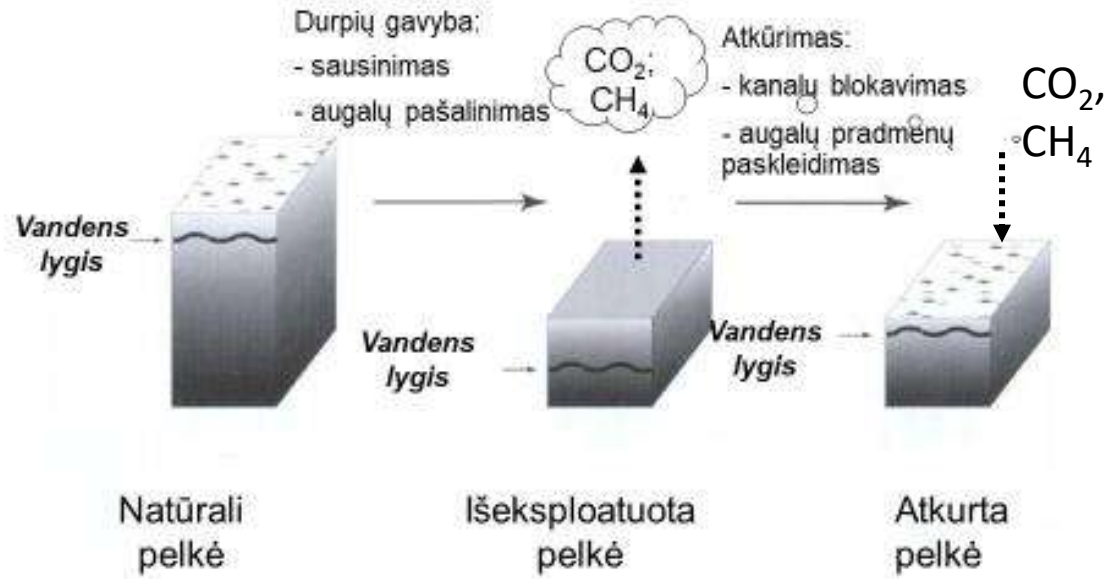
Eilės Nr.	Šalis	Emisijos iš pažeistų pelkių Mt CO ₂ ekv./m. (2008)
1	Indonezija	500
2	ES	174
3	Rusija (Europinė dalis)	139
4	Kinija	77
5	JAV	67
6	Suomija	50
7	Malazija	48
8	Baltarusija	41
9	Vokietija	32
...	...	
21	Lietuva	6

CO₂ emisijos iš durpynų karštieji taškai

(pagal Hooijer A., nepublikuota; Kaat, Joosten, 2008)

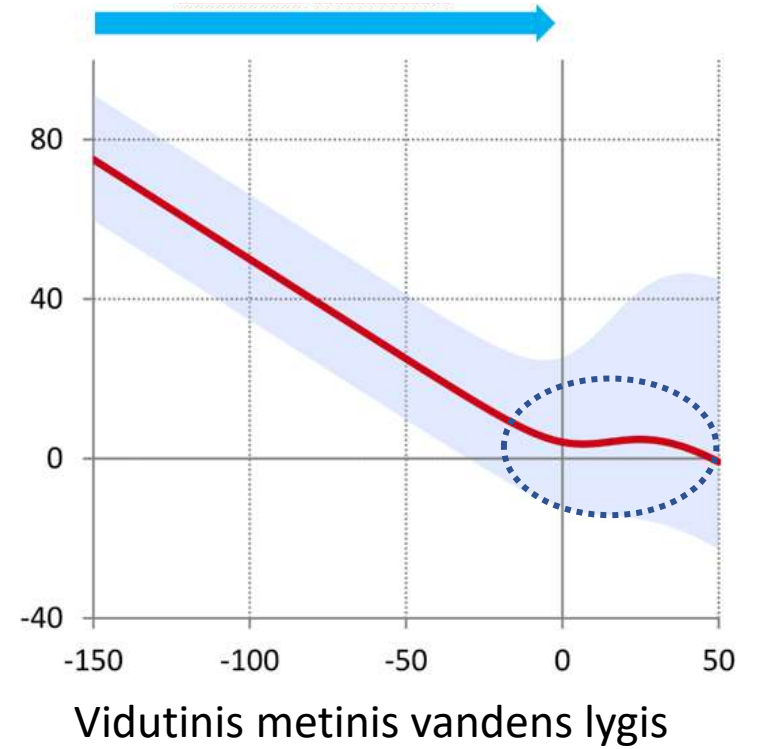
- XX a. dėl žemės ūkio, miškininkystės, durpių gavybos sukkelto sausavimo prarasta daugiau nei 50 % planetos pelkėtų vietovių;
- Lietuvoje prarasta (nusausinta) apie 2/3 pelkinių buveinių;
- Dėl šių priežasčių į atmosferą išskiriami milžiniški ŠESD emisijų kiekiai;

Problema (1)

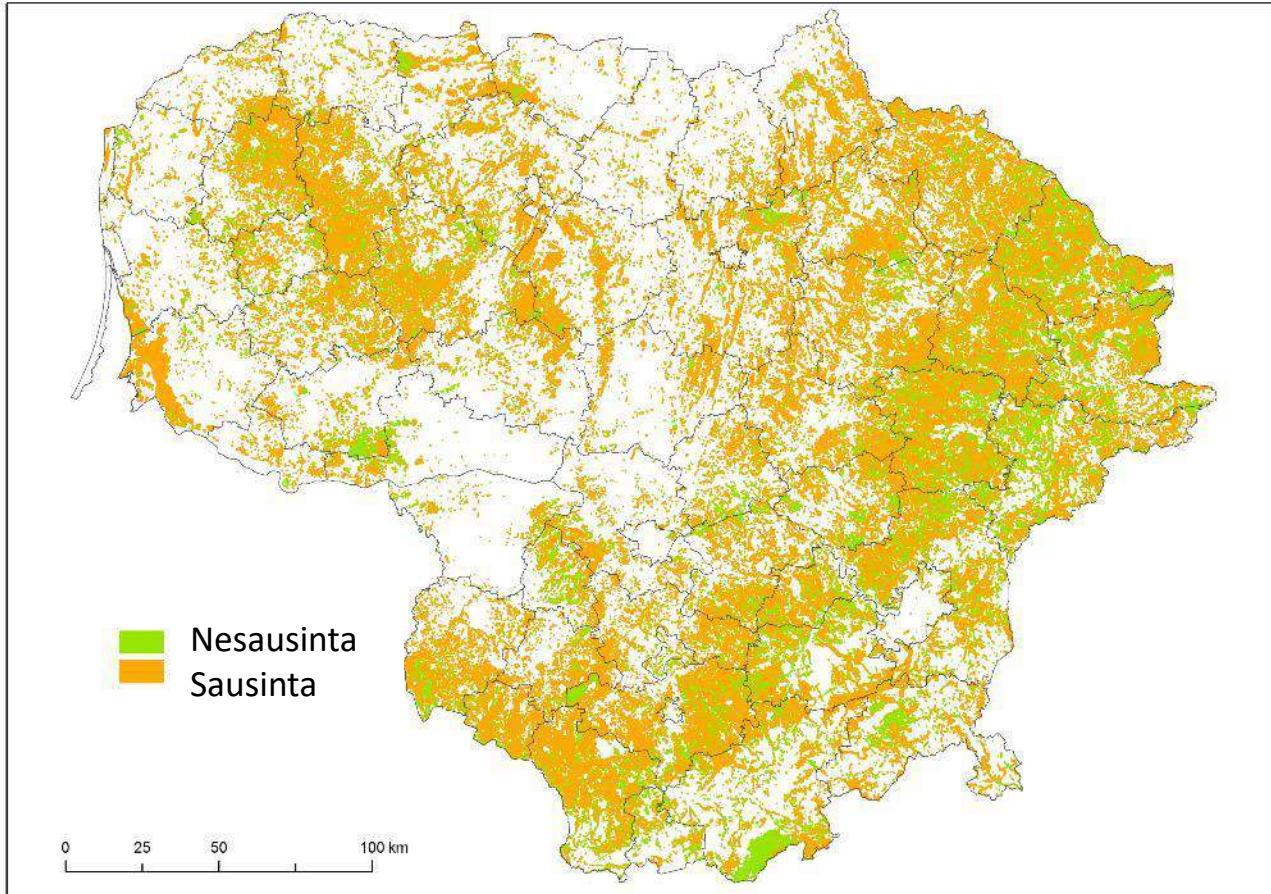
ŠESD emisijų sumažinimas
x 1000 kg CO_2 e ha^{-1} y^{-1}

Hidrologinio režimo atkūrimas

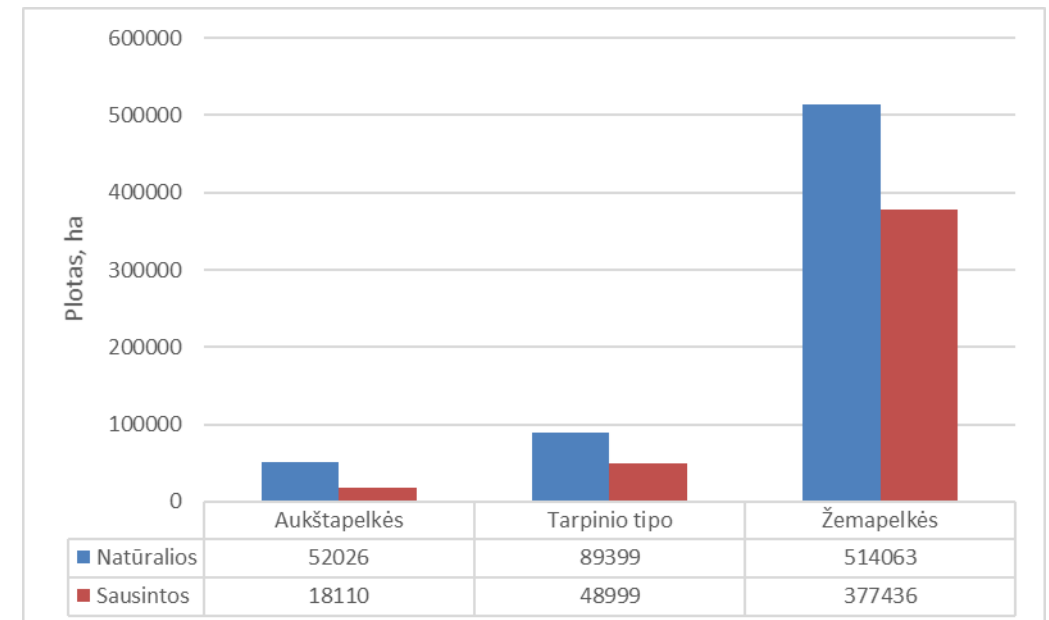
Problema (2)

Valatka, Stoškus, Pileckas, 2018

Beveik 70 % Lietuvos pelkių yra nusausintos. Sausinimas atvėrė naujas pelkių ūkinio naudojimo galimybes – didžioji jų dalis buvo skirta žemdirbystės ir miškininkystės reikmėms, tačiau ilginiui sukėlė daug problemų:

- durpių skaidymąsi ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijas;
- durpinių dirvožemių degradavimą, derlingumo mažėjimą ir dirvos paviršiaus suslūgimą;
- sudėtingą žemių tvarkymą ir naudojimą;
- maistinių medžiagų (ypač azoto junginių) patekimą į vidaus vandenį ir jų eutrofikaciją;
- buveinių ir biologinės įvairovės nykimą;
- padidėjusią potvynių grėsmę;
- padidėjusią durpynų gaisrų tikimybę.

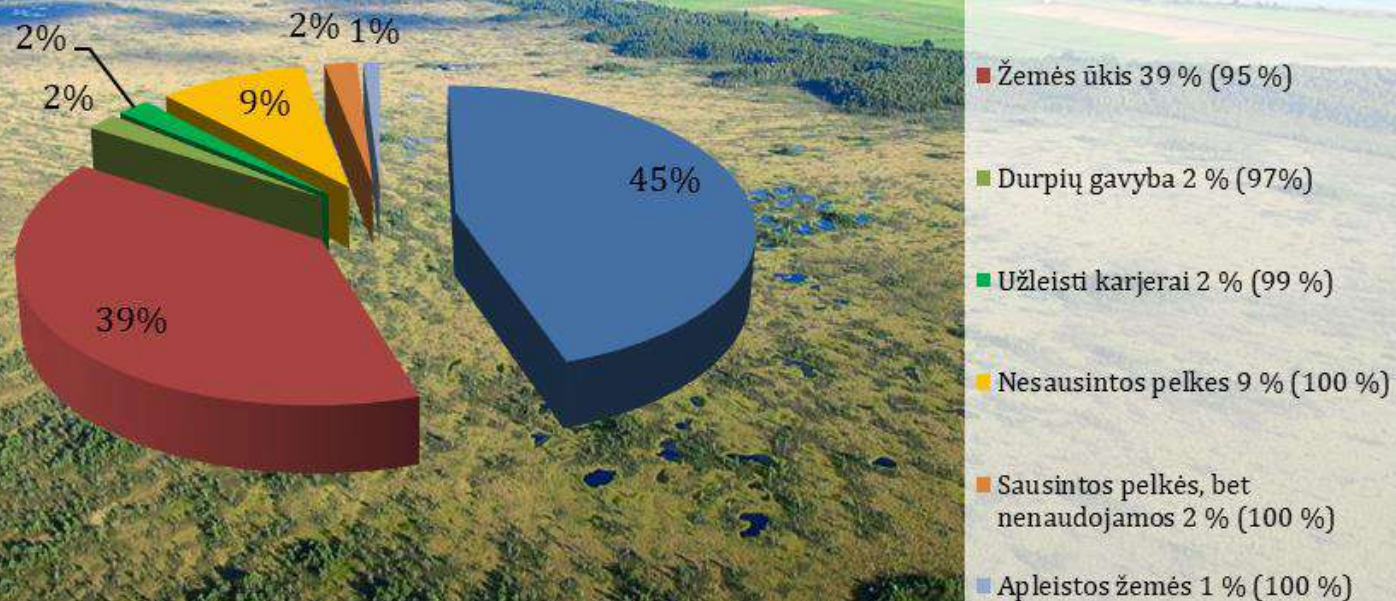

Pelkių pasiskirstymas pagal žemės naudmenas

- Vyrauja miškų ir žemės ūkio naudmenos
- Net 95% ŽŪ naudojamų pelkių yra nusausintos

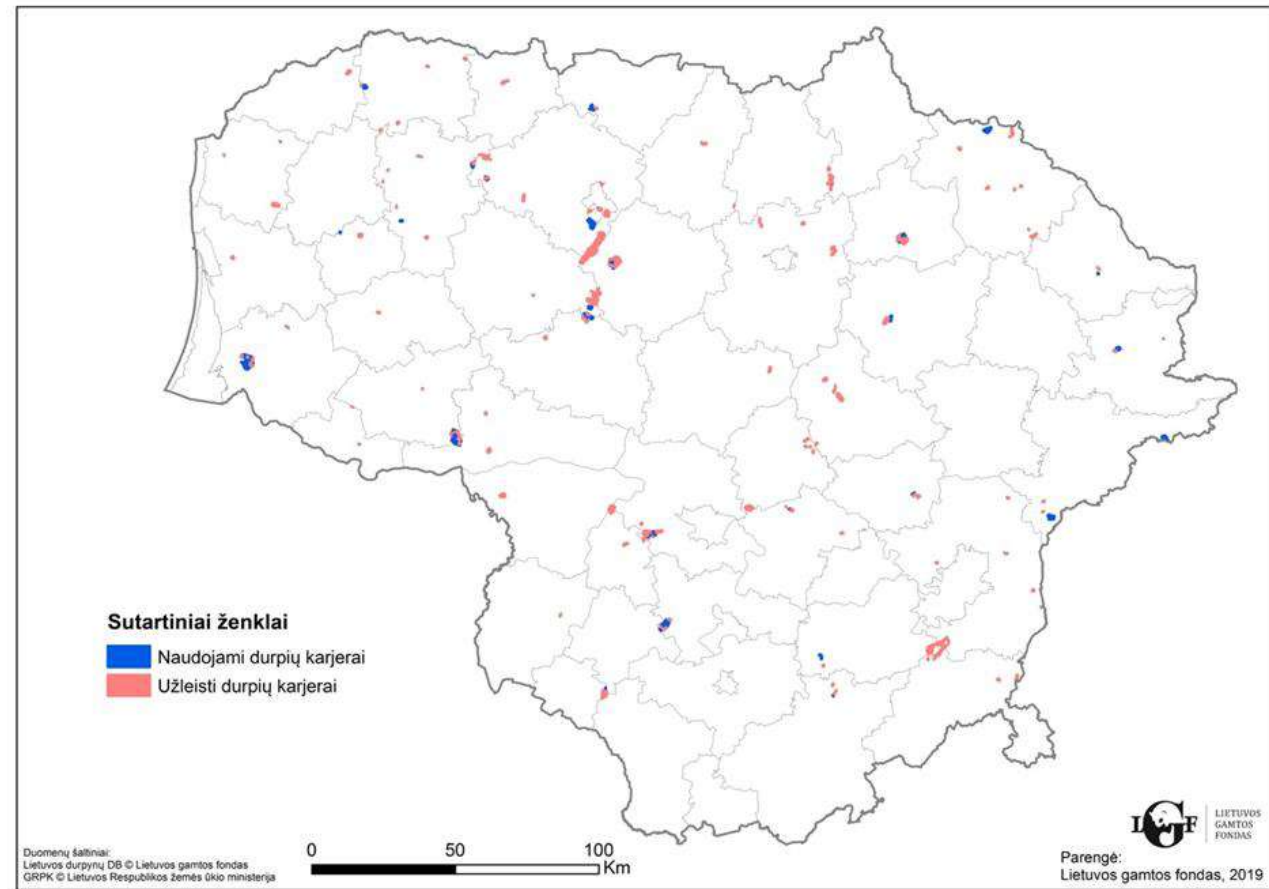
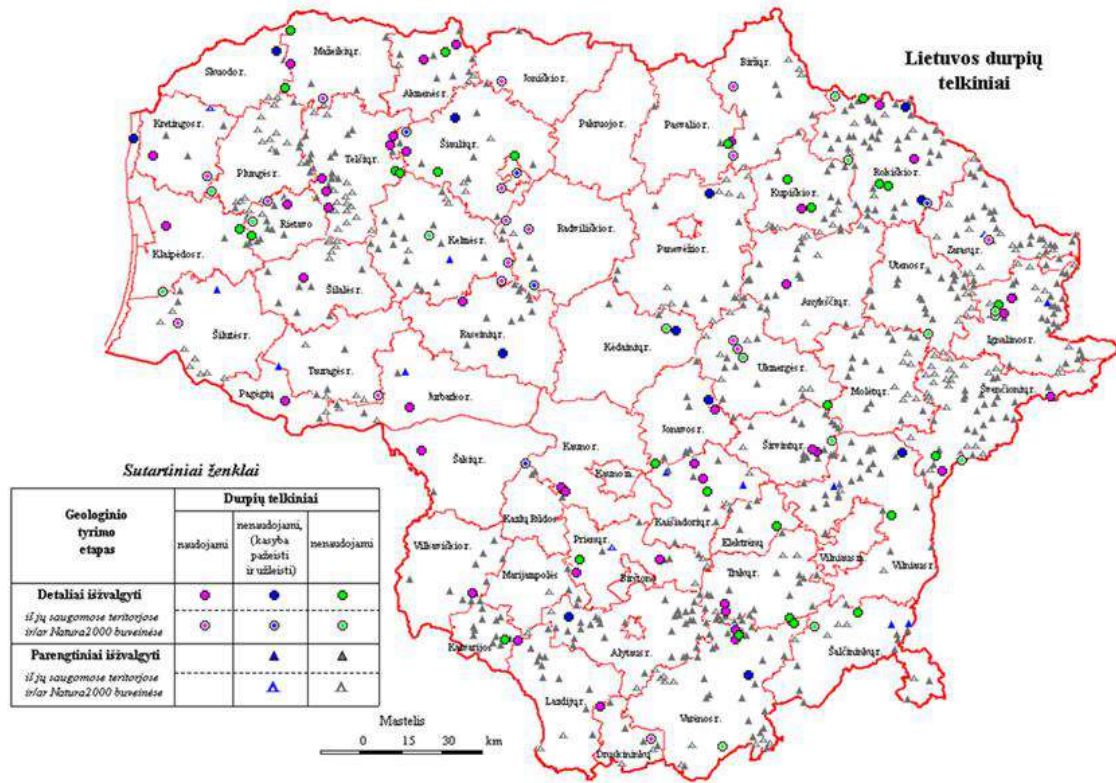
Šaltiniai:

Valatka, Stoškus, Pileckas, 2018

Lietuvos durpynų GIS duomenų bazė www.geoportal.lt

www.neman-peatlands.eu

Apleisti durpiniai karjerai

- Bendras plotas apie 15 tūkst. ha
- Daugiau nei pusėje apleistų durpynų vyrauja miškų naudmenos.
- Preliminari šių vietų medynų analizė rodo, jog apleistuose durpiniuose karjeruose vyrauja beržynai, kuriuose produktyvumas dažnu atveju neviršija 100m³/ha
- Bendras EB svarbos buveinių plotas užleistuose durpynuose – 2735 ha;
- Vyrauja degradavusios aukštapekės (7120) – 2246 ha

Pūsčios pelkė. Projektas „CO2 emisijų sumažinimas atkuriant degraduojančius durpynus Šiaurės Europos lygumose (LIFE Peat Restore LIFE15 CCM/DE/000138)

Prieš projektą

Po projekto

Sacharos pelkė. Projektas „CO2 emisijų sumažinimas atkuriant degraduojančius durpynus Šiaurės Europos lygumose (LIFE Peat Restore LIFE15 CCM/DE/000138)

- Atkuriant palankų pelkėdarai hidrologinį režimą, supilti 3 pylimai (pietinis pekės pakraštys) su specialiais vandens reguliavimui skirtais šuliniais (12 pav.), įrengta 200 durpinių, plastikinių spraustasielių ir mišrios konstrukcijos vandenį sulaikančių užtūrų;
- Iškiršta 30 hektarų medžių – daugiausiai beržų ir pušų – bei krūmų, kurie turi neigiamos įtakos pelkės vystymuisi ir atsikūrimui.

KIMINŲ AUGINIMAS AUKŠTAPELKINIŲ BUVEINIŲ ATKŪRIMUI IR (AR) GALIMYBĖ ŪKININKAUTI PAŽEISTOSE PELKĖSE KLIMATUI PALANKIU BŪDU

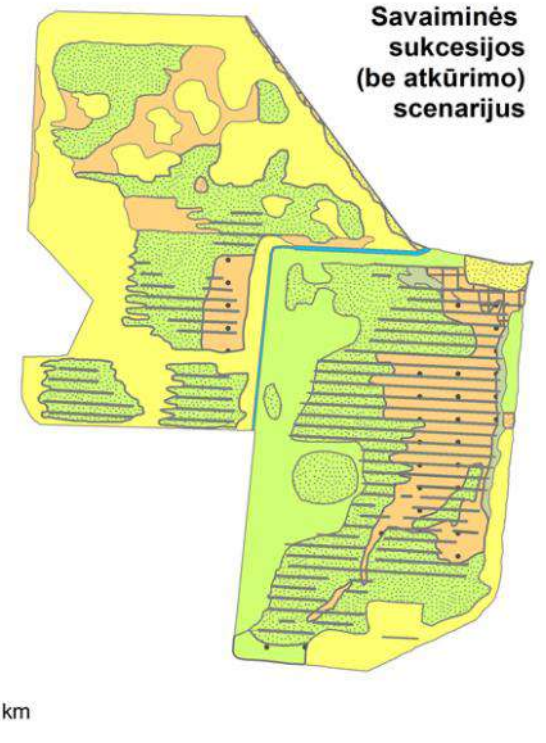
Kiminių auginimo sklypo formavimas ir donorinės medžiagos skleidimas Aukštumalos durpyne (Lietuva, 2019 m. rugsėjis): a – sklypo formavimo darbai (2019 04), b – donorinės medžiagos rinkimas; c) donorinės medžiagos skleidimas rankiniu ir d) mechanizuotu būdu, e) mulčiavimas šiaudais; f) užtvindytas sklypas

GEST metodikos taikymas apaskaitant ŠESD emisijas. Pūšios pelkės pavyzdys

PŪŠIOS PELKĖ

Visų projekto (5) vietovių ŠESD emisijų pokyčių scenarijų skaičiavimas

	CO ₂ (t CO ₂ -eq. /m)	CH ₄ (t CO ₂ -eq. /m)	GWP* (t CO ₂ -eq. /m)
Bazinis scenarijus (be projekto), 2018	8277,53	253,85	8510,75
1. Peat Restore projekto scenarijus	1296,15	1308,80	2616,34
1. Emisijų pokytis (%)	84	-415	69

- Pritaikę šio modeliavimo rezultatus Lietuvos mastu galime teigti, jog įgyvendindami atkūrimo veiklas, ŠESD emisijų kiekį iš apleistų durpinių karjerų galime sumažinti daugiau **nei dvigubai**;
- Apleistų durpinių karjerų atkūrimas reikšmingai prisidėtų prie kitų ekosisteminių paslaugų gerinimo:
  - ✓ Biologinės įvairovės būklės pagerinimas
  - ✓ Vandens kokybės gerinimas
  - ✓ Gaisrų prevencija ir kt..

Laukagalio durpynas

Apleisti durpių karjerai (ne)tvarkymo pavyzdžiai

Aukštumalos išekspluotauto durpyno dalis

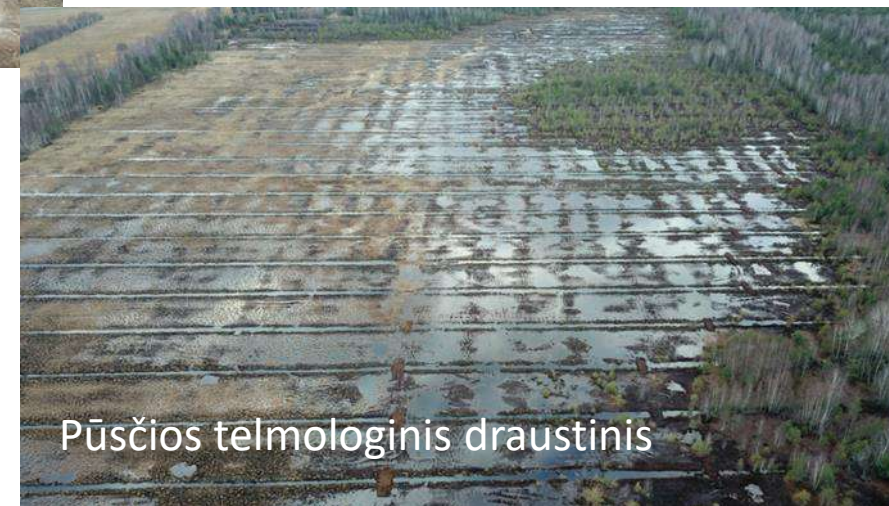
Tytuvėnų tyrelis

Konstantinavos telmologinis draustinis

Ačiū už dėmesį

Pūščios telmologinis draustinis